

ANTIČKA MRAMORNA GLAVA IZ VINKOVACA

UDK 904 (398 Cibalac) "652"
Primljeno/Received: 1999. 10. 11.
Prihvaćeno/Accepted: 1999. 10. 11.

Ivana Iskra-Janošić
HR-32100 Vinkovci
Gradski muzej Vinkovci
Trg bana J. Šokčevića 16

Nedavno je Gradski muzej Vinkovci dobio na poklon glavu skulpture, odnosno bolje rečeno glava se vratila na mjesto nalaza. Glavu je darovala dr. Jelka Radauš, dobio ju je na dar od muzejskoga osoblja akademski kipar i Vinkovčanin Vanja Radauš. Nije nam poznato tko i kada je glavu poklonio, ali je nažalost nepoznato i mjesto nalaza, što bi bilo izuzetno značajno u rješavanju topografske slike Cibala. Osim toga vrlo je malo nalaza kamene skulpture u Vinkovcima, što ne daje pravu sliku prostornog i gospodarskog razvoja grada.

Glava skulpture izrađena je u prirodnoj veličini od krupnozrnatoga mramora, a predstavlja mlađu osobu, odnosno najvjerojatnije dječaka.

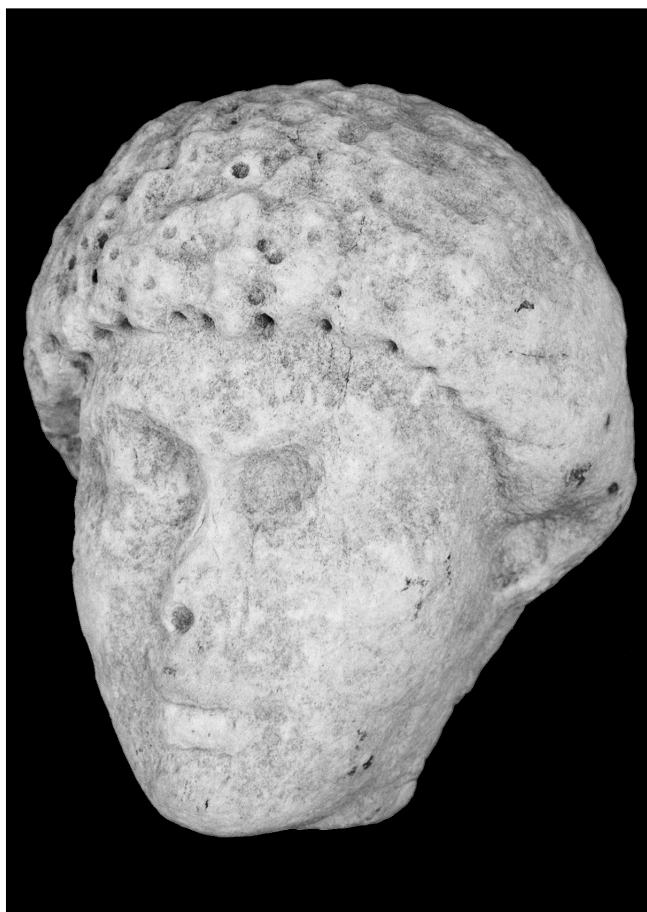
Ključne riječi: skulptura, glava, mramor

Područje grada Vinkovaca u tri je posljednja desetljeća podvrgnuto oštrim mjerama arheoloških istraživanja i kontroli komunalnih djelatnosti. Spoznaje o rimskom naselju znatno su dopunjene i korigirane, što potvrđuje pretpostavku o veličini i značaju Cibala unutar Rimskoga Carstva. Nažalost, konstantna izgradnja na istom prostoru, osobito iz vremena Vojne Krajine, utjecala je na uništavanje spomeničke građe i otuđivanje pokretnih nalaza, stvarajući krivu sliku o životu u rimskom razdoblju. Među mnogobrojnim spomenicima koji su nestali, najviše nedostaju kameni spomenici, a osobito skulptura. Na temelju arhitektonskih ostataka u Cibalama je bilo monumentalnih građevina, ali je njihov inventar uglavnom uništen, pa je stoga svaki nalaz takvoga karaktera od izuzetne važnosti. Isti je problem prisutan i kod nadgrobnih spomenika koji su morali biti uništeni ili odneseni jer je očito da su još u kasnoj antici zidani i vidljivi rimski grobovi bili pljačkani, a materijal razvučen. Od kamene skulpture dosada su poznate skulpture Posejdona i Herakla nađene 1897., izrađene od krupnozrnatog mramora (Brunšmid 1902: 77-78), kamena skulptura vojnika (Dimitrijević 1979: 164:12/3), mramorna ruka s paterom (Dimitrijević 1979: 169:14/3), mramorna ženska glava manje skulpture (Dimitrijević 1979: 169:14/4) i kamena glava žene, ali

s dužom kosom na zatiljku, karakterističnom frizurom za većinu careva druge polovice 4. st. koja više podsjeća na prikaz muškaraca (Dimitrijević 1979: 169:14/5). Arheološkim zaštitnim iskopavanjima Muzej je obogaćen mnogobrojnim nalazima, ali se to ne može reći za kamenu skulpturu. Prilikom iskopavanja za PIK Vinkovci 1977. pronađen je donji dio ženske glave od vapnenca, duboki reljef iz 2. st. (Iskra-Janošić 1999:216).

Sve to govori u prilog važnosti naše glave koja se nakon dužega vremena vratila na mjesto nalaza. Premda nemamo točnih podataka o lokaciji nalaza i vremenu njenoga darivanja kiparu Vanji Radaušu, ostaje naša zahvalnost dr. Jelki Radauš koja je glavu ponovo vratila u Vinkovce, poklanjajući je Gradskom muzeju Vinkovci.

Glava je izrađena od krupnozrnatoga mramora veličine 21,0 cm, inv. br. A-3391. Glava prikazuje mlađu osobu, ali je teško odrediti prikazuje li djevojčicu ili dječaka. Nos je oštećen što otežava identifikaciju koja se nameće pogledom na skulpturu. Oštećeni nos djeluje široko, dok su mala usta punašna. Očni kapci su spuštani, te se čini da je pogled spušten prema dolje ili su kapci potpuno zatvoreni. Vrlo je zanimljiva kratko podrezana kosa, djelujući kao kapa koja pokriva samo gornji dio ušiju, što potencira i njena kovrčavost. Način na koji su kovrče izrađene asocira na gustu prirodno

sl. 1

kovrčavu kosu, pa je kompletan utisak da je skulptura prikazivala mladoga crnca u prirodnoj veličini. U takvoj interpretaciji moglo se raditi o mladom robu, ali možda i o mladoj robinji. Samo lice ne djeluje izrazito negroidno, što je možda uzrok izjedene mramora i nježniji prikaz mladenačkoga lica. U nizu portreta iz kraja 1. i prve polovice 2. st. nalazimo paralelu samo u obliku frizure koja djeluje kao kaciga, dok su one ranije nešto jače kovrčave (Daltrop 1958:65) većina je prikazana samo s blago valovitom ili ravnom kosom.

Slična našoj glavi je nešto manja glava iz Solina koja prikazuje crnca, ali je dosta izlizana, a M. Gorenc je datira u prijelaz 2. u 3. st. (Gorenc 1952: 20/38). Iz Murse (Osijek) imamo glavu mladića s vrlo slično oblikovanom frizurom (Pinterović 1978: T. XL/2), nešto manje gustom kosom, otvorenim kapcima i naznačenom šarenicom oka. Visina glave je 25,0 cm, što je nešto više od naše glave, a izrađena je od vapnenca. D. Pinterović izradu pripisuje lokalnom majstoru koji je djelovao u jednoj od klesarskih radionica Murse koje se spominju kao *collegium lapidariorum* na nadgrobnoj steli Valerija Marcijala (Pinterović 1978: 125). Kako dosada nema naznaka da je u Cibalama djelovala klesarska radionica, možemo pretpostaviti da je naša glava izrađena u Mursi (Pinterović 1958:57) od lokalnoga majstora s kojom su Cibale imale razvijene trgovačke veze. Međusobne kontakte ova dva rimska grada pokazuje niz predmeta izrađenih u radionicama Murse. Uzimajući u obzir okolnosti i način izrade glavu možemo datirati u kraj 2., ali najvjerojatnije u prijelaz 2/3. st.

POPIS LITERATURE

Bulat 1965	M. Bulat, Antičko ropstvo u Slavoniji, Revija 2, Osijek 1965.,
Cambi 1987	N. Cambi, Rimski portret, Antički portret u Jugoslaviji, Novi Sad 1987., 45-60.
Daltrop 1958	G. Daltrop, Die Stadtrömische männlichen Privatbildnisse Trajanischer und Hadrianischer Zeit, Münster 1958., 5-95.
Dimitrijević 1979	S. Dimitrijević, Arheološka topografija i izbor arheoloških nalaza s vinkovačkog tla, Corolla memoriae Iosepho Brunšmid dicata, Vinkovci 1979., 148-200.
Gorenc 1952	M. Gorenc, Antikna skulptura u Hrvatskoj, Zagreb 1952., 5-26.
Gorenc 1971	M. Gorenc, Antičko kiparstvo jugoistočne Štajerske i rimska umjetnost Norika i Panonije, Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu, 3. ser., sv. V, Zagreb 1971., 15-39.
Pinterović 1958	D. Pinterović, Novi i neobjavljeni rimski kameni spomenici s terena Murse i okolice, Osječki zbornik br. VI., Osijek, 1958., 23-65.
Pinterović 1978	D. Pinterović, Mursa i njeno područje u antičko doba, Osijek 1978.

SUMMARY

THE ROMAN MARBLE HEAD FROM VINKOVCI

Key words: sculpture, head, marble

A recently donated head of coarse-grained marble, found in the area of the city of Vinkovci, represents a young person. The head was part of a life sized sculpture. The height of the head is 21 cm (Inv. no. A-3391). The marble is quite worn and the nose is damaged, while the small mouth had full lips. The eyelids were lowered, or they merely seem that way because of damage. The curly

hair appears like a helmet on the head, covering only the upper part of the ears. The way in which the curliness of the hair is depicted is reminiscent of naturally dense curly hair, giving it the appearance of Negroid hair, while the young face does not show Negroid features, perhaps because of the youthful appearance itself. On the basis of depictions of the hairstyles of a young black from Salona and a youth from Osijek, this head is dated to the end of the 2nd century or the transition to the 3rd century.

Translated by B. Smith-Demo